

רשימות

בפרשת השבוע

בראשית

פרק א' פסוק א'

בראשית ברא

רש"י: אמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל ומה טעם פתח בבראשית משום "כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גויים" [תהילים קי"א ו'] שם יאמרו אומות העולם לישראל ליסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גויים, הם אומרים להם כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה והוא נתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו [ילקוט שמעוני שמות רמז קפ"ז].

הסבר הענין הוא שלפני נתינת התורה והמצוות צריך אמונה והשקפה יסודית חזקה [כל הארץ של הקב"ה היא...], בבחינת כל שירתו קודמת לחכמתו, חכמתו מתקיימת [אבות ג' ט'], וכן אנו אומרים כל בוקר בברכת התורה, "ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל, כלנו יודעי שמך ולומדי תורתך", קודם יודעי שמך, ורק אחר כך לומדי תורתך.

פרק א' פסוק ד'

וירא אלהים את האור כי טוב

רש"י: ... ולפי פשוטו כך פרשהו, ראהו כי טוב ואין נאה לו ולחושך שיהיו משתמשין בערבוביא, וקבע לזה תחומו ביום ולזה תחומו בלילה.

לגבי יום ולילה מצינו כאן ציווי שלא יתערבו אחד עם השני, וקבע לזה תחומו ולזה תחומו, וכן בתחומו של הים מצינו מעין זה [איוב ל"ח י'] "האומר עד פה תבא", ואפשר גם ללמוד מכאן באופן כללי שידע האדם את תחומו, עד כאן ולא יותר, והרבה בעיות נגרמות בעולם מזה שהאדם לא יודע לעצור בסוף תחומו וממשיך לתחום לא לו.

ואפילו שקבע לכל אחד תחומו ויעודו, וכן בכל מעשה בראשית, אך ישנה התחדשות מחדשת בכל יום, וכמו שאנו אומרים בתפילת השחר "המחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית", וי"ל שזהו גם לשון הברכה שתקנו חז"ל "עושה מעשה בראשית", עושה בלשון הווה ולא בלשון עבר "שעשה", שכיון שמחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית, אם כן הוא בלשון הווה, ולא לשון עבר, כי כל יום ישנה התחדשות.

בראשית פרק א' פסוק י'

ולמקוה המים קרא ימים

רש"י: קרא ימים. והלא ים אחד הוא? אלא אינו דומה טעם דג העולה מן הים בעכו לטעם דג העולה מן הים ראספמיא.

פירוש שכל מהותו וחשיבותו של הים הוא לפי התוצרת שלו, ולפי טעם התוצרת שלו, ובזאת חשיבותו, ודבר זה נמצא לא רק בים, אלא גם ביבשה שהחשיבות של המקום נמדד לפי טעם הפירות שהאדמה מוציאה, כמו שמצינו שארץ ישראל נקראת ארץ זבת חלב ודבש, וכן מצינו גם בבני אדם הנמדדים לפי מה שהם מייצרים, ואף נקראים על שם הדבר שמייצרים כגון נפח, זגג, חקלאי, כל אחד לפי מה שעובד ומייצר, וכן מצינו אצל יונה הנביא [פרק א' פסוק ח'] שהשאלה הפרטית הראשונה ששאלוהו אנשי האניה לאחר שהגורל הצביע עליו בתור האשם לסערה, "מה מלאכתך", ורק אחר כך שאלוהו "מה ארצך, ואי מזה עם אתה".

ואם עובד במסירות רבה ועושה עבודת קודש, אפילו שמו הפרטי לפעמים משתנה, וקוראים לו על שם מעשיו בעבודתו, [ואפילו שקוראים אותו כך, אפשר לומר שאין צריך להזכירו לברכה, ורק אם מזכיר שמו ממש כמו בתחילת פרשת נח "נח איש צדיק", צריך להזכירו לשבח וכמו שנאמר בפסוק (משלי י' ז') "זכר צדיק לברכה"], כמו שמצינו אצל יוכבד ומרים שהיו המילדות היחידות במצרים לאלפי נשים, ונקראו שפרה ופועה כמובא בתחילת חומש שמות, על שם שמשפרת ופועה את הולד.

[ויש להתבונן בתפקידן של שפרה ופועה, מילא השם שפרה שבא על שם שמשפרת את הולד הוא דבר הנצרך וחייבים אותו, אך השם פועה שנקראת על שם שמפייסת את התינוק, [לפי דעת רבינו חננאל בסוטה (יא):] הוא בודאי דבר הנצרך שהפועה הוא לחש ליולדת כדי שתלד], אך לפי רש"י שם הוא שמשעשעות את התינוק בדברים ערבים, צריך להבין מדוע צריך מיילדת מיוחדת בשביל זה? אמנם זהו דבר מאוד חשוב, אך האם לא די במה שהוריו מפייסים אותו? י"ל שהפסוק מראה לנו את קושי השעבוד במצרים, שלא היה סיפק בידי הוריו של התינוק לתת לתינוק את צרכיו, ולכן היו צריכים מיילדת מיוחדת שתעשה זאת].

פרק א' פסוק י"ד

יהי מארת ברקיע השמים להבדיל בין היום ובין הלילה והיו לאתת ולמועדים ולימים ושנים

בפסוק הבא נאמר "והיו למאורת ברקיע השמים להאיר על הארץ", וקשה שלכאורה סדר הדברים היה צריך להיות הפוך, דבר ראשון היה צריך לכתוב שהמאורות ברקיע השמים הם להאיר על הארץ, שהוא התכלית של המאורות, וגם שמם מוכיח עליהם שנקראים מאורות מלשון שמאירים, ורק אחר כך לומר לנו שהם משמשים גם למועדים?

י"ל שבודאי עיקר תכלית המאורות הוא להאיר על הארץ, אך כאן התורה כותבת בראשונה את ענין הזמנים, כדי ללמדינו את חשיבות ערך הזמן, וזמן הוא נצחיות, ויש להקפיד לחשב ולדייק בזמנים.

ביאור זה מובן יותר לפי פירוש הרשב"ם שפירש את הפסוק הזה על החמה, כדי שאפשר יהיה לדעת במדויק את זמן תחילת היום, שהוא בזמן הנץ החמה. [ברד"ק על תהילים (קד יט) מצינו שהמאורות נבראו בעיקר בשביל המועדים וכמו שמשמע בלשון הפסוק "עשה ירח למועדים"].

כן יכולים אנו ללמוד את ענין של חשיבות קביעת הזמן וערך הזמן ממה שמצינו בגמרא [שבת לא.] ששואלים לאדם בשעה שמכניסים אותו לדין, קבעת עיתים לתורה? ומשמע בגמרא ששואלים זאת לכולם, אפילו למי שלומד הרבה תורה, ונשאלת השאלה מדוע שואלים אותו האם קבעת עיתים, הרי הוא לומד תורה המון שעות ביום?

אלא צריך לומר שהענין הוא שעצם הדבר שקובע זמן מסוים ללימוד תורה והוא עומד בדיבורו, הריהו נותן לתורה הרבה חשיבות כבוד והערכה, וכך מצינו בספר קב הישר [פרק נ"ג] ז"ל: שיקבע אדם עתים לתורה בכל יום, שיהיה לו עת קבוע שאף אם ירויח ממון רב באותו זמן לא יעבירונו קביעות התורה, וכן הוא המנהג בעיר ואם בישראל קהילה קדושה פרנקפורט דמיין, ע"כ.

ענין חשיבות הזמן מצינו גם בזמן התפילה בבית הכנסת, בדברי הגמרא [ברכות ו.] "אמר רבי יוחנן בשעה שהקב"ה בא בבית הכנסת ולא מצא בה עשרה, מיד הוא כועס שנאמר "מדוע באתי ואין איש קראתי ואין עונה", וכך מסביר זאת שם המאירי "לעולם יהיו בני הקהל זריזים לבא לבית הכנסת עד

שהיו שם תיכף שהגיע זמן תפילה, שכל שהגיע זמן התפילה ואין בבית הכנסת מנין הראוי, הדבר מגונה ביותר" [לפ"ז עדיף להתפלל בבית הכנסת שנותנים זמן מסוים לתפילה ולהיות זריז ולבוא לזמן התפילה, מאשר להתפלל במקום שמתפללים רק כשמתקבצים לשם עשרה ללא קביעת זמן, כיון שע"י קביעת זמן לתפילה נותנים חשיבות מיוחדת לתפילה, ואנו מכפיפים עצמנו לתפילה, ולא את התפילה אלינו].

פרק ב' פסוק ג'

ויברך אלוהים את יום השביעי

לאחר שהכל נברא והסתיים בששת ימי המעשה, הבית קיבול שהוא העולם, ראוי ומוכן ואף צריך לקבל את ברכתו של ה' יתברך, כי בלי הברכה של ה' יתברך היה העולם בבחינת "מת" אפילו שלכאורה נראה שמתחדש, ותפקיד הברכה היא להכניס לו "חיים", וברכת ה' את יום השבת היא על כל הנבראים הנמצאים באותו יום השביעי, ומשם מתפשט הברכה לכל ששת ימי המעשה, וזה הברכה הראשונה שאנו מוצאים בתורה, וכן אנו אומרים בפיוט "לכה דודי" כי היא מקור הברכה, וכעין זה מצינו בבעל הטורים כאן שהעולם זקוק לברכה, וזה לשונו "בשעה שברא העולם בירך השבת והעולם, ובימי נח שנאבדו כל הראשונים והיה העולם מחודש, הוצרך לברך פעם שנית" עכ"ל, ממילא כל דבר ששורה בו הברכה, הרי יניקתו הוא משבת קודש שברכו הקב"ה.

ולפי דברי רש"י [בד"ה ויברך] שמדובר על המן, צריך לפרש שהברכה חלה על המן שממילא יורד כל יום [וכן יש לברכה על מה לחול כמו שמצינו בברכת אלישע], וברך את יום השבת על ידי שביום השישי ירד כפול לכבוד השבת, וגם קידש את יום השבת שהמן יפסיק מלרדת, והקדושה הוא להפסיק את טבע המן שיורד בכל יום ואע"פ שכולו נס, הריהו מפסיק הטבע שבתוך הנס, ונעשה זה ע"י קדושה.

פרק ג' פסוק ט"ז

בעצב תלדי בנים

חלק מהקללה של "בעצב תלדי בנים", נמצא בהמשך הפסוק, שאפילו אם אשה תאמר לעצמה לא אוליד יותר ילדים, כדי שלא אסבול מההריון והלידה, לכן הפסוק ממשיך "ואל אישך תשוקתך", ורש"י פירש לתשמיש, ממילא שוב תלדי בנים.

פרק ד' פסוק ט"ז

בארץ נוד

רש"י: בארץ שכל הגולים נדים שם.

קשה מי הם הגולים הנדים לשם הרי אין אף אחד בעולם, כמו שכתב רש"י בפסוק הקודם ד"ה וישם ה' לקין אות שלא היה שום אדם בעולם [חוץ מהתאומה שלו, שאיתה התחתן] רק חיות, ואצלם לא שייך ענין הגלות, ואולי י"ל על שם העתיד שכל הגולים ילכו לשם.

אך בפשטות ההסבר הוא על פי דברי רש"י בהמשך בד"ה קדמת עדן "שם גלה אדם כשגורש מגן עדן", וזה הכוונה כאן שכבר אדם הראשון הנהיג שגולים ילכו לשם.

מתוך הספר רשימות בפרשת השבוע לרב הופנר

הערות והארות על הכתוב כאן יתקבלו ברצון במייל שכתובתו

haseforim@gmail.com